

**การประเมินโครงการศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ :
ประเด็นการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะ**

1. ชื่อโครงการ การประเมินโครงการศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ :
ประเด็นการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะ

2. คณะทำงาน ดร.จิรัชยา เจียวก๊ก หลักสูตรพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.นवल แก้วสุวรรณ หลักสูตรการจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.ฐานิดาภักดิ์ แสงทอง หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. ที่มาและความสำคัญ

สถานการณ์ปัจจุบัน ความขัดแย้งและความรุนแรงแพร่ขยายทวีขึ้นในสังคมทุกระดับอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เราจึงพบเห็นความขัดแย้งและความรุนแรงในแทบทุกพื้นที่ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัว การกระทำรุนแรงต่อเด็ก ต่อผู้หญิง ความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นมากและมีรูปแบบที่ไม่เคยเห็นปรากฏมาก่อน รวมไปถึงความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดจากปัญหาทางการเมืองที่ทำให้สังคมไทยแบ่งพวกเป็นขั้วตรงข้ามและการก่อการร้ายที่มีการทำร้ายกันอย่างรุนแรง ในระบบบริการทางการแพทย์ก็เช่นเดียวกัน ความขัดแย้งและความรุนแรงในระบบงานสุขภาพมีเพิ่มมากขึ้น ปัญหาความขัดแย้งที่เพิ่มทวีมากขึ้นจนเป็นวิกฤตในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนที่ยากต่อการแก้ไขปัญหา เพราะมีทั้งเหตุปัจจัยในเชิงระบบ ความซับซ้อนของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ความคาดหวังของสังคมต่อระบบงานทางการแพทย์ ระบบทุนนิยมและการแพทย์เชิงพาณิชย์ ตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความไว้วางใจกันระหว่างวิชาชีพและประชาชน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2550) ดังนั้น จึงส่งผลให้สังคมต้องเจอกับสถานการณ์เสี่ยงที่มีต้นเหตุ หรือสาเหตุที่มาจากความเสี่ยง ที่จะทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยต้องระบุได้ด้วยว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดที่ไหน เมื่อใดและจะเกิดขึ้นได้อย่างไรและทำไม โดยปัจจัยความเสี่ยง (Risk Factor) สามารถพิจารณาได้ทั้งปัจจัยภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย ฯลฯ และปัจจัยภายใน เช่น กฎระเบียบ ข้อบังคับภายในองค์กร ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ ระบบการทำงาน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะที่มุ่งเน้นในการพัฒนาและแก้ไขสุขภาวะของประชาชนในระดับรากหญ้าให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยได้มีโครงการดำเนินภายใต้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จำนวน 317 โครงการตามแกนนำบัณฑิตอาสา ทั้งนี้ ศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ได้มีการสนับสนุน

ประมาณในการจัดทำโครงการประเด็นการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะ และโครงการประเมินโครงการศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ประเด็นจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะ ด้วยการประยุกต์ใช้กระบวนการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (HIA) เพื่อกลไกในการประเมินคุณภาพของโครงการต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. วัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์หลัก

4.1 เพื่อยกระดับและขยายผลกระบวนการ ทำงานแบบเครือข่ายและเพิ่มการประสานความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาคีภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชน ในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาวะตามประเด็น ปัญหาสำคัญทั้ง 4 ประเด็นหลัก (ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางมนุษย์ ความมั่นคงทางสุขภาพ และความและ ความมั่นคงทางฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคใต้)

2. วัตถุประสงค์ย่อย

4.2.1 เพื่อสร้างบัณฑิตอาสาในพื้นที่ 5 จังหวัด จำนวน 200 คน มีศักยภาพในการพัฒนาโครงการดำเนินโครงการพร้อมทั้งการติดตามประเมินผล

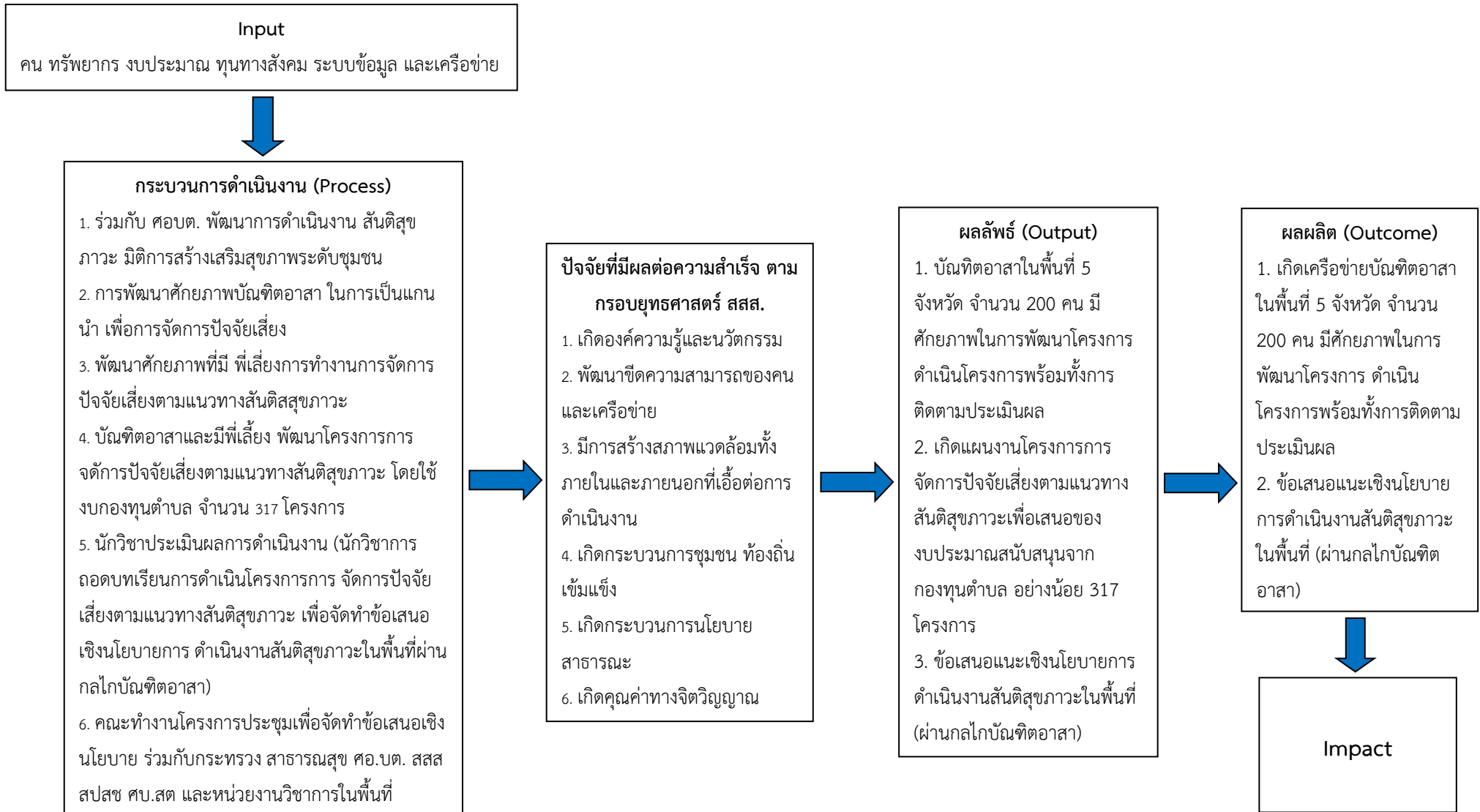
4.2.2 เพื่อสร้างแผนงานโครงการการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะเพื่อเสนอของงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนตำบล อย่างน้อย 317 โครงการ

4.3.1 เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการดำเนินงานสันติสุขภาวะในพื้นที่ (ผ่านกลไกบัณฑิตอาสา)

5. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

6. กรอบแนวคิดการประเมิน

7. วิธีดำเนินการและขั้นตอนการประเมิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการประเมินผลการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวสันติสุขภาวะ

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	วิธีดำเนินการ	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	งบประมาณ	
การกั้นกรอง (screening) และการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมิน (scoping) ตามกรอบ 6 ด้าน	1. เพื่อศึกษา รายละเอียดของ แผนงานการจัดการ ปัจจัยเสี่ยงตามแนวสันติสุขภาวะ	1 การทบทวน รายละเอียดของ โครงการ	1. ทีมประเมินทบทวนรายละเอียด ข้อเสนอโครงการ เป้าหมายวัตถุประสงค์ กิจกรรม ตัวชี้วัด และเอกสาร งานวิจัย เพิ่มเติม เพื่อกำหนดขอบเขตเชิงเนื้อหา และจัดทำร่างตัวชี้วัดการประเมินผล กระทบ ของโครงการ ฯ เพื่อเป็นข้อมูล input ในการทำ scoping	1. ผู้ประสานโครงการ 2. ผู้ประสาน สปสช. 3. บัณฑิตอาสา 4. พี่เลี้ยงกองทุน	1. แบบบันทึก ข้อมูลรายละเอียด โครงการ	25,000 บาท	
	2. เพื่อกำหนดกรอบ แนวทางเชิงเนื้อหา / ขอบเขตการประเมิน จัดทำตัวชี้วัด	2. สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้รับผิดชอบโครงการ บูรณาการ	2. ทีมประเมินสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อ ออกแบบร่างขอบเขตและตัวชี้วัดการ ประเมินร่วมกัน			2. แบบสัมภาษณ์ เชิงลึกกิจโครงสร้าง/ ปลายเปิด	
	3 การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อ กำหนดขอบเขต การประเมินร่วมกับ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้รับผิดชอบโครงการ	3. ทีมประเมินประชุมกลุ่มเพื่อปรับ รายละเอียดเชิงเนื้อหา และจัดทำ เครื่องมือตามตัวชี้วัดการประเมินตาม กรอบ HIA เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลต่อไป					

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	วิธีดำเนินการ	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	งบประมาณ
การประเมินผล กระทบ (assessing)		<p>1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตามเครื่องมือที่กำหนด</p> <p>2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการประเมิน</p> <p>3. ทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบ</p>	<p>1. ทีมประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลตามเครื่องมือที่กำหนดในข้อ 3 ประเด็นการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวสันติสุขภาวะ ประเมินจากการสังเคราะห์เอกสารการถอดบทเรียน</p> <p>1.1 ประเด็น 1 การจัดการความรู้และนวัตกรรม (การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ)</p> <p>1.2. ประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถของคนและเครือข่าย เป็นลักษณะการสังเกตพฤติกรรมของเครือข่ายทำงาน (การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสังเกต)</p> <p>1.3 ประเด็นมีการสร้างสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการดำเนินงาน (การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสังเกต)</p> <p>1.4 ประเด็นกระบวนการชุมชน ท้องถิ่นเข้มแข็ง (การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสังเกต)</p>	<p>1. ทีมประเมิน</p> <p>2. ผู้ประสานงาน</p> <p>3. บัณฑิตอาสา</p> <p>4. พี่เลี้ยงกองทุน</p> <p>5. คณะกรรมการกองทุน</p> <p>6. เจ้าหน้าที่ ศอบต.</p>	<p>1. แบบสอบถาม</p> <p>2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง</p> <p>3. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม</p> <p>4. แบบบันทึก</p>	45,0000 บาท

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	วิธีดำเนินการ	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	งบประมาณ
			1.5 ประเด็นกระบวนการเกิดนโยบายสาธารณะ (อยู่ในกระบวนการผลักดันสู่การตัดสินใจ)			
			1.6 ประเด็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ (อยู่ในขั้นตอนของการบวนการประเมินผล)			
การทบทวนร่างรายงานโดยสาธารณะ (Public review)	1. เพื่อตรวจสอบร่างรายงานการประเมินกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	1. ทีมประเมินจัดประชุมย่อยกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดรับฟังความเห็น	1. ทีมประเมินประสานงานเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องของทุกกิจกรรมเข้าร่วมเวทีรับฟังผลการประเมินและร่วมตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล และให้ความเห็นต่อแนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป	1. ทีมประเมิน 2. ผู้ประสานงาน 3. บัณฑิตอาสา 4. พี่เลี้ยงกองทุน 5. คณะกรรมการกองทุน 6. เจ้าหน้าที่ ศอบต.	1. Power Point / ร่างรายงาน โครงการในการ นำเสนอ	10,000 บาท
		2. จัดเวทีคืนข้อมูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามกำหนด	2. ทีมประเมินนำเสนอร่างรายงานในเวทีคืนข้อมูลและประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อรับฟังความเห็นและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย		2. แนวคำถาม ปลายเปิดในเวที และการประชุมย่อย	
		3. ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลในร่างรายงาน พร้อมการปรับปรุงแก้ไข	3. รับฟังข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขโครงการ		3. แบบบันทึกการประชุม	15,000 บาท
การผลักดันสู่การ	1. เพื่อจัดทำ	1. จัดเวทีเสวนา	1. จัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนประเด็น เพื่อ	1. ทีมประเมิน	1. แบบบันทึกการ	

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	รายละเอียดกิจกรรม	วิธีดำเนินการ	ผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ	งบประมาณ
ตัดสินใจ	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการดำเนินงานสันติสุขภาวะในพื้นที่ผ่านกลไกบัณฑิตอาสาสมัคร	ร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ผลักดันสู่นโยบายดำเนินงานสันติสุขภาวะในพื้นที่ผ่านกลไกบัณฑิตอาสาสมัคร	2. ผู้ประสานงาน 3. บัณฑิตอาสา 4. พี่เลี้ยงกองทุน 5. คณะกรรมการกองทุน 6. เจ้าหน้าที่ คอบต. 7. ผู้อำนวยการแผนยุทธศาสตร์ / กลุ่มจังหวัด 8. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	จัดเวทีประชุม (แบบบันทึกเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปสู่การกำหนดนโยบาย เช่น คอบต. กระทรวง / กองทุน ตำบล ฯลฯ)	
การติดตามประเมินผล	1. เพื่อติดตามนำผลโครงการ / ข้อเสนอแนะไปปฏิบัติ	1. ติดตามการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ	1. การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปปฏิบัติในพื้นที่ โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง 2. วิเคราะห์ผลการติดตามจากการประชุมกลุ่มย่อย 4. การสรุปผลการติดตาม 5. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	1. ทีมประเมิน 2. ผู้รับผิดชอบโครงการย่อย 3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. แนวคำถามการประชุมกลุ่ม 2. บันทึกการประชุม	10,000 บาท

7.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ

- 1) ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานตามกิจกรรมหลักของแต่ละประเด็น อาทิ บัณฑิตอาสา
- 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อาทิ คณะกรรมการกองทุน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอบต.) คัดเลือกจากตัวแทนของกลุ่มและเป็นคนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่องทุกครั้ง
- 3) กลุ่มนักวิชาการ คัดเลือกจากทีมนักวิชาการที่ร่วมดำเนินงานกับโครงการของแต่ละประเด็น อาทิ ทีมประเมิน

7.3 กลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการหรือผู้ให้ข้อมูลตามขั้นตอน HIA

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการหรือผู้ให้ข้อมูลตามขั้นตอน HIA

ขั้นตอน HIA	กลุ่มเป้าหมาย/ ผู้ให้ข้อมูล	หมายเหตุ
ขั้นตอนการกลั่นกรองและการกำหนดขอบเขตการประเมิน (Screening and Scoping)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้รับผิดชอบโครงการ โครงการละ 2 คน 2. นักวิชาการที่จะร่วมประเมินประเด็นย่อย 3 คน 3. ทีมประเมิน 3 คน 4. นักวิชาการ 3 คน 5. ผู้ประสานโครงการ 2 คน 6. คณะกรรมการกองทุน 2 คน 	<p>แนวคำถามในการประชุมเพื่อทบทวนโครงการและกำหนดขอบเขตเนื้อหาการประเมิน</p> <p>กรอบ 6 ด้าน</p>
ขั้นตอนการประเมินผลกระทบ (Assessing)	ขึ้นอยู่กับประเด็น และวิธีการตามสถานการณ์จริง	เครื่องมือตามตารางข้างต้น
ขั้นตอนการทบทวนร่างรายงาน (Public review) และการผลักดันสู่การตัดสินใจ (Influencing)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเด็นการจัดการความรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย ทีมประเมิน 3 คน บัณฑิตอาสา โครงการละ 2 คน นักวิชาการ 3 คน คณะกรรมการกองทุน 3 คน พี่เลี้ยงอาสา 3 คน 2. ประเด็นประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถของคนและเครือข่าย ประกอบด้วย ทีมประเมิน 3 คน บัณฑิตอาสาโครงการละ 2 คน นักวิชาการ 3 คน คณะกรรมการกองทุน 3 คน พี่เลี้ยงอาสา 3 คน 3. ประเด็นประเด็นมีการสร้างสภาพแวดล้อมทั้ง 	<p>แนวคำถามในการทบทวนร่างรายงาน</p>

ขั้นตอน HIA	กลุ่มเป้าหมาย/ ผู้ให้ข้อมูล	หมายเหตุ
	ภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ประกอบด้วย ทีมประเมิน 3 คน บัณฑิตอาสา โครงการละ 2 คน นักวิชาการ 3 คน คณะกรรมการกองทุน 3 คน พี่เลี้ยงอาสา 3 คน	
	4. ประเด็นกระบวนการชุมชน ท้องถิ่นเข้มแข็ง ประกอบด้วย ทีมประเมิน 3 คน บัณฑิตอาสา โครงการละ 2 คน นักวิชาการ 3 คน คณะกรรมการกองทุน 3 คน พี่เลี้ยงอาสา 3 คน	
	5. ประเด็นประเด็นกระบวนการเกิดนโยบาย สาธารณะ ประกอบด้วย นักวิชาการ 3 คน ตัวแทน ผู้ประสานการจัดทำยุทธศาสตร์ของแต่ละจังหวัด / กลุ่มจังหวัด ท้องถิ่น จำนวน 12 คน และตัวแทน กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 คน	
	6. ประเด็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ ประกอบด้วย ทีมผู้รับผิดชอบโครงการ 317 โครงการ ทีม ประเมิน 3 คน และผู้ประสานงาน 3 คน	

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินครั้งนี้ คณะผู้ประเมินได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประเด็นบัณฑิตอาสาในพื้นที่ 5 จังหวัด จำนวน 200 คน มีศักยภาพในการพัฒนาโครงการ ดำเนินโครงการพร้อมทั้งการติดตามประเมินผล และแผนงานโครงการการจัดการปัจจัยเสี่ยงตามแนวทางสันติสุขภาวะเพื่อเสนอของงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนตำบล อย่างน้อย 317 โครงการ โดยใช้สถิติในเชิงบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสังเกต และภาพถ่าย การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการดำเนินงานสันติสุขภาวะในพื้นที่ (ผ่านกลไกบัณฑิตอาสา) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangular)